

Des del mur de Berlín... contra els nous murs que queden per tirar a terra

La UE vol amagar el mur de la desigualtat, però no pot impedir que des dels països en guerra o greus privacions, homes, dones i nens s'arrisquin a arribar a les platges de l'Europa mediterrània

Àngels Martínez Castells

Migrants a la tanca de Melilla / SERGI CÀMARA

El 9 de novembre del 2019 farà 30 anys de la caiguda del Mur de Berlín, del final d'un ordre basat en un equilibri inestable entre dos blocs antagònics. S'inicien, el 1989, una sèrie de transformacions que ens han portat fins a avui, amb un futur incert. La periodista Rosa María Artal, que va poder transmetre en directe amb un equip de TVE la caiguda del Mur, encapçala el projecte '**Derribar los muros**', que Roca Editorial ha portat a les llibreries el 17 d'octubre. El pròleg és de Federico Mayor Zaragoza, que va ser Director General de la UNESCO entre 1987 i 1999, i hi participen, al costat de Rosa María Artal, Javier Valenzuela, José Antonio Pérez Tapias, Lourdes Lucía, Pedro de Alzaga, Violeta Assiego, Javier Pérez de Albeniz, Carmen Madorrán Ayerra, Pablo Bustinduy i Àngels Martínez Castells.

És un llibre de reflexió que crida a actuar, a "derribar els murs" per als que fugen de la guerra i la fam, i intenta, en cadascuna de les seves planes, derribar els murs mentals que inhibeixen l'acció responsable. **Autors i autores analitzen els canvis més significatius de les tres darreres**

dècades des de punts de vista diferents i no defugen els nous reptes. Es tracta de saber on som i on anem. Perquè és temps d'acció, de "canviar de rumb i de nau", com deia José Luis Sampedro i fer entendre que és cosa de tots, i sobre tot, de les generacions més joves.

Com a mostra del que es pot trobar a 'Derribar los muros' publiquem, en exclusiva i traduït al català, els darrers epígrafs del darrer Capítol, 'Murallas en el clarobscur', del que és autora Àngels Martínez Castells.

La Muralla de la Desigualtat

"En lloc d'impedir la desigualtat i millorar la situació de pobresa de tants països, el que és irracional és aixecar murs que no aturaran ningú". Aquestes paraules les deia José Luis Sampedro a Rosa Maria Artal en un "Informe Semanal" que es va emetre l'any 2006. El títol del programa era "Otros muros de la vergüenza", i espanta com n'és de vigent. En un altre moment, afirma Sampedro: "Estem vivint en una època de barbàrie (...) contra el que és racional, contra la convivència, contra la justícia. Però no es vol justícia. No es vol solidaritat, tot i que diuen que el món és únic i que tots vivim a la mateixa nau" .

Espanya és un dels països de l'Unió Europea més desiguals pel que fa a la renda

Des que es varen enregistrar aquestes afirmacions, la desigualtat no ha parat de créixer.

Els informes publicats cada any per Intermon-OXFAM expliquen el fort impacte que la crisi va tenir a les llars més pobres que, posteriorment, no varen aconseguir recuperar-se quan es va reprendre el creixement econòmic. La crisi econòmica i financera iniciada el 2008, que havia de "refundar el capitalisme" i inaugurar controls més forts i regulacions de més abast, va suposar de fet una redistribució de rendes cap a l'1% de la població més privilegiada. I Espanya, en concret, és avui un dels països de l'Unió Europea més desiguals pel que fa a la renda, mentre que han crescut les taxes de pobresa relativa i de carència material.

Els correctors a la desigualtat són la universalitat dels serveis finançats via pressupostos (sanitat, ensenyament, serveis socials, ajudes de protecció i acompanyament de les persones en precari, etc.). I un sistema fiscal progressiu. No obstant això, **la privatització, externalització i mercantilització dels béns i dels serveis no para de créixer** (última amenaça: la liberalització del que queda del ferrocarril per al 2020. En perill, les línies menys rendibles que utilitzen uns 9 milions de viatgers). I pel que fa a la capacitat del sistema tributari espanyol per reduir la desigualtat, n'hi ha prou amb una dada: l'any 2015, prenent la imposició directa i la indirecta, el 20% de la població més pobre va pagar en impostos, de mitjana, un percentatge de la seva renda superior a la de la resta. En una societat menys justa, també incideix en major mesura el biaix de gènere: temps per a cures, accés al treball remunerat, igualtat de salaris, capacitat d'elecció...

Segons informes recents de l'ACNUR, també el nombre de refugiats augmenta de forma dramàtica, any rere any. El 2019 es va arribar a una xifra sense precedents: més de 68,5 milions de persones viuen desplaçades i refugiades a tot el món. **Són persones que necessiten ajuda urgent per a les necessitats més bàsiques: aliments, aigua i refugi.** Cada dos segons, una persona es veu obligada a desplaçar-se empenya pels conflictes i la persecució. Ells són la crisi més greu: les xifres de refugiats han arribat a límits històrics, mai vistos des del 1950. El nombre de morts en el desert de Líbia és encara més gran que el de morts a la Mediterrània. I pel que fa a refugiats, tampoc Líbia es pot considerar un port segur per la situació d'emergència del país. Per aquest motiu, se'ns adverteix que cal evitar, en la mesura del possible, que les persones rescatades a la Mediterrània siguin desembarcades a Líbia.

El servei internacional de notícies de la BBC informava que en països com el Iemen, Nigèria o Burundi, els conflictes interns dificulten el lliurament d'ajuda a la població. Al Iemen, en concret, la guerra que es lliura des de 2015 ha enfonsat en la pobresa la majoria de la població, i més del 80% depèn de l'ajuda humanitària per sobreviure, sense oblidar altres conseqüències molt greus, com ara el brot de còlera provocat per la destrucció d'infraestructures d'aigua i sanitàries.

Les “solucions” de la UE: muralles de concertines i més

La UE, ni tan sols amb les greus crisis d'agost del 2019, **no es posa d'acord en una política migratòria i d'asil pròpia**. Salvini i el seu populisme no només vann amenaçar Itàlia: amb el veto a totes les propostes més humanitàries, l'únic que no va aconseguir Salvini va ser reformar el reglament de Dublín, que estableix que els migrants només poden demanar asil al primer país de la UE al qual arribin.

Els líders europeus van acordar, aquest més d'agost, la creació de centres controlats per migrants als països europeus que s'ofereixin voluntaris. Una mesura que s'assembla molt als Centres d'Internament d'Estrangers (CIE) que ja funcionen a Espanya i a altres països, però que en aquest cas, pel que sembla, estaran dirigits des de Brussel·les. Els migrants i refugiats rescatats en aigües europees seran internats en aquests CIES per sotmetre'ls a un “processament ràpid i segur” que determini qui pot necessitar protecció internacional a Europa i qui hauria emigrat “tan sols” per causes econòmiques. **I aquests darrers “seran retornats”, sense especificar si al seu país d'origen o des d'on varen salpar cap a Europa.**

Es diu, a més, que aquests centres de retenció i classificació de persones es poden crear tant en un costat com en l'altre de la blindada frontera europea, en cooperació amb l'ACNUR (agència de l'ONU per als refugiats) i l'OIM (agència de l'ONU per a les migracions), segons el document de conclusions. Donald Tusk confia que amb aquestes mesures es podrà “interrompre definitivament el negoci de les màfies”, i per això donarà més protagonisme i diners... a Líbia.

De fet, semblen diners ben esmerçats. Entre Líbia i Turquia, diuen, **s'han reduït en més d'un 95% les arribades de migrants a Europa**. Si el 2015 van arribar més d'un milió de migrants i refugiats, en el que va d'any 2019, amb prou feines sumen 43.000. Una reducció dràstica aconseguida gràcies a acords com el del 2015 amb Turquia per bloquejar les arribades de refugiats del Pròxim Orient, o amb Líbia, a la qual s'ha finançat, equipat i format per interceptar pasteres abans que arribin a aigües internacionals.

Hi ha una deriva cap a polítiques més insolidàries i més dures cap a les ONG que rescaten migrants

I si la ruta migratòria que va de Líbia a Itàlia queda bloquejada, d'altres s'intensifiquen. Espanya ja va triplicar l'any passat el nombre de migrants arribats per mar. Pedro Sánchez ha demanat, per tant, més recursos i la UE no li ha negat suport. Espanya rebrà més ajudes, ja siguin financeres o no, juntament amb els països d'origen i trànsit, en particular Marroc. Els darrers acords de la UE tenen poques novetats. En canvi, hi ha una deriva cap a polítiques més insolidàries i més dures també cap a les ONG que rescaten migrants.

A l'Espanya de Rodríguez Zapatero, i en concret al setembre/octubre del 2005, ja s'havia considerat que era una emergència “l'adopció de mesures per a millorar la seguretat dels perímetres fronterers de Ceuta i Melilla”, amb una dotació pressupostària de 28.100.000 euros. Es va ordenar l'elevació i reforçament de la tanca exterior del perímetre fronterer de Ceuta (i Melilla) fins a una altura de sis

metres, incloent, entre altres mesures, les següents actuacions: allargament dels pals existents, col·locació de concertines d'acer inoxidable i baionetes en prolongació dels pals. Es tracta de les mateixes concertines que el 2018, per al flamant ministre d'interior Fernando Grande-Marlaska, "eren un crim". Però les concertines segueixen on estaven, **formant aquest 'Mur del sud de la UE' que esquinça la carn, i talla i mutila els cossos, com sempre, de la mateixa manera.** Pitjor ha estat l'evolució de Pedro Sánchez: de prometre acabar amb les devolucions en calent va passar a executar-les en els filats fronterers i defensar-les en el Tribunal Europeu de Drets Humans d'Estrasburg.

La UE vol amagar el mur de la desigualtat, però no pot impedir que des dels països sense futur, en guerra o greus privacions, homes, dones i nens s'arrisquin a arribar a les platges de l'Europa mediterrània. Algunes són internades en instal·lacions similars a camps de concentració, que s'amaguen a les nostres ciutats-aparador, creats per controlar els fluxos migratoris, frenar l'arribada d'immigrants i agilitar les devolucions. A dia d'avui, semblen no complir cap de les seves funcions. Informa "20 minuts" que l'any 2017 van entrar irregularment a Espanya 28.572 persones, un 49% més que el 2016; i de les persones ingressades en un CIE, el 62% no van arribar a ser expulsades. Malgrat la seva provada ineficàcia, afirma l'articulista, aquests centres —molts d'ells antigues presons— **segueixen retenint a immigrants quan el termini màxim de detenció és de 60 dies.**

Amb els CIE es van canviar els principis d'un estat de dret, i **a Espanya, es podia privar "legalment" de llibertat a una persona sense haver comès cap delict.** Segons Pep Buade, director de la Fundació Ceimigra i autor de l'últim informe del Servei Jesuïta a Migrants, "la majoria de persones que estan internades no ho haurien d'estar". I continua: "Són persones que pateixen, i el seu és un patiment inútil". El tracte sanitari és molt deficient, amb malalties mentals o físiques que no reben tractament. El personal sanitari del CIE es limita a prescriure analgèsics, calmants, paracetamol... sense derivar-los a especialistes (traumatologia, oftalmologia, psicologia o psiquiatria). Altres advocats destaquen les grans dificultats de comunicació, tant amb els familiars com amb les persones que defensen.

A manera de conclusió

Convé recordar, perquè serveixi de guia al final d'aquest capítol, la Declaració Universal dels Drets Humans i el dret a la vida i la seguretat personal com a dret inalienable. En aquest sentit, la Comissió d'Estrangeria de l'Associació Lliure d'Advocades i Advocats (ALA), ens recordava el gener del 2019 que la Declaració Universal vincula tots els estats signants —entre ells Espanya— **i estableix l'absoluta prohibició de permetre tractes cruels, inhumans o degradants contra qualsevol persona.**

Som corresponsables de tolerar governs que han fet de la xenofòbia i el racisme el seu discurs per guanyar eleccions

Aquesta associació assenyala també la ineficàcia de la UE per salvaguardar els "drets de les persones refugiades que fugen de l'horror de la guerra i de governs que vulneren els seus drets fonamentals, de forma quotidiana". I tot i que consideren que la responsabilitat inicial de la ingent pèrdua de vides a la Mediterrània és "dels països que expulsen als seus conciutadanes per l'horror de governs corruptes i servils", també en aquesta banda de la Mediterrània som corresponsables de tolerar l'opció inacceptable de governs i partits que han fet de la xenofòbia i el racisme "el seu discurs per guanyar eleccions, fomentant l'odi, la por i la ignorància".

Per dignitat, per humanitat, i perquè entén que enderrocar muralles és molt millor que aixecar-les,

la societat civil s'ha organitzat a tot Europa i a tot el món per donar auxili i protecció a les persones refugiades de qualsevol edat i condició. Això és el que fan, entre altres associacions, la Fundació Open Arms, però també SOS Mediterranée, CESAL, PROEM AID, OLVIDADOS, Fundació la Mercè Migracions, URDA Spain, CEAR, Casa Nostra és Casa Vostra, Red Acoge, Open Cultural Center, No mane Kitchen, Asilim, Stop Mare Nostrum, SOS Racisme, ACCEM, ONG Diversidades, Fundació BarcelonaActua, Associació de Voluntaris d'Ajuda als Refugiats, Xarxa Asil.cat, i naturalment UNICEF, Save The Children, Metges del Món, Creu Roja Espanyola i l'ACNUR.

Afirma Kenneth Roth, director executiu del Human Rights Watch, que vivim temps foscos per als drets humans. Tanmateix, tot i que els autòcrates i els responsables de les greus violacions dels drets humans eclipsen els titulars, a tot el món, els activistes, les persones que creuen en la democràcia i els que lluiten per viure en un estat de dret, guanyen noves forces. **Els mateixos populistes que propaguen l'odi i la intolerància també generen una resistència que ja està recollint les seves pròpies victòries.** I encara que el triomf no estigui garantit, creix l'oposició als excessos de l'autoritarisme i de la desraó deshumanitzada.

Quan s'escriuen aquestes línies acaben de desembarcar les últimes persones de l'Open Arms a Lampedusa i Salvini ha d'assumir la seva derrota. Però queden encara emigrants que esperen un port segur. I més persones seguiran intentant creuar les muralles si no poden enderrocar-les. Molta gent, des de fa temps i ara també, amb més indignació i força, lluita contra els pitjors efectes de les muralles. I algunes són esquivades, o cauen, i ens permeten somriure i cantar abans de començar de nou. José Luis Sampedro, que sempre va ser i serà un estímulo a l'esperança, ens encoratja afirmant, des d'una finestra infinita oberta a les xarxes, que els murs desapareixeran, no hi ha dubte, "però no per obra d'aquesta gent que els ha construït". **Els murs cauran perquè no hi ha imperi que, a la llarga, subsisteixi, i "són els petits els que fan la història."**